

А.А. Юдіна, ст. гр. ПВШ-12-Г-2

Науковий керівник:

кандидат педагогічних наук

Приходькіна Наталія Олексіївна

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ ПРАВОВОЇ КУЛЬТУРИ СТУДЕНТІВ

Анотація. У статті досліджується проблема формування правової культури студентів в аспекті педагогічних умов розвитку їх правосвідомості та правового виховання. Досліджено специфіку розвитку правової культури студентів в умовах реалізації Болонського процесу в освітній системі України.

Ключові слова. *Правова культура, правосвідомість, правове виховання.*

Аннотация. В статье исследуется проблема формирования правовой культуры студентов в аспекте педагогических условий развития их правосознания и правового воспитания. Исследована специфика развития правовой культуры студентов в условиях реализации Болонского процесса в образовательной системе Украины.

Ключевые слова. *Правовая культура, правосознание, правовое воспитание.*

Abstract. *The problem of formation of legal culture of the students is in terms of pedagogical conditions of their legal awareness and legal education. The specific development of legal culture of the students in the implementation of the Bologna process in the education system of Ukraine.*

Keywords. *Corporate culture, justice, legal education.*

Актуальність проблеми. Значення правової культури громадян для нашої країни зумовлене перехідним періодом до демократичного суспільства, до правової держави, становленням ринкової економіки. Нові соціально-економічні умови суттєво загострюють традиційну проблему освіти – пошук ідеалів, які могли б бути покладені в основу найважливішого цільового компонента будь-якої освітньо-виховної системи. Цей компонент визначає конкретику засобів досягнення завдань освітньої системи, критерій оцінки отриманих результатів, можливі корекції самого навчально-виховного процесу. В умовах модернізації права і правової освіти питання про формування правової культури майбутніх фахівців у будь-якій сфері професійної діяльності, їх правосвідомості, ціннісних орієнтацій набуває особливого значення.

Серед усього різноманіття проблем сучасної України виникає потреба взаємовідношення правоосвітньої політики, правової ідеології і правової культури фахівця. Відповідно виникає проблема формування правової культури у зв'язку з виховним впливом, який має місце в процесі вивчення юридичних дисциплін майбутніми фахівцями.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Загальним проблемам формування правової культури присвячено багато наукових досліджень.

Серед зарубіжних дослідників слід назвати таких авторів як Г.Дж. Берман, Е. Аннерс, Ф. Джентіле, Йохан Ф. Брейнсма, Л. Фрідман, К. Осакве та інші вчені, що розглядали питання формування правової культури, правосвідомості у зв'язку з вивченням юридичних дисциплін – філософії права, римського права, історії держави і права.

Різні аспекти правового виховання спрямованого на формування і підвищення рівня правової культури, а також на формування позитивного ставлення до права обґрунтовані у працях С.С. Алексєєва, Т.І. Акімової, В.К. Бабаєва, А.Б. Венгерова, А.І. Долгової, І.А. Іваннікова, В.Н. Кудрявцева, М.Н. Марченко, Н.І. Матузова, А.В. Малько, О.В. Мартишина, Л.А. Морозової, К.В. Науменкової, Т.М. Почтар, О.А. Певцової та ін.

Мета статті. теоретично проаналізувати формування правової культури майбутнього фахівця, його правового виховання та правосвідомості.

Виклад основного матеріалу дослідження. Правова культура — система правових цінностей, що відповідають рівню досягнутого суспільством становища у правовій сфері. Термін "правова культура" використовується для характеристики всієї правової надбудови, правових цінностей, ідеалів і досягнень у сфері права. Загальними рисами правової культури є властивості, притаманні всім видам культури як умови, способу і результату діяльності особи і суспільства. Особливі риси правової культури пов'язані з правом та правовими явищами.

Під правовою культурою розуміють обумовлене всім соціальним, духовним, політичним та економічним устроєм якісне становище правового життя суспільства, яке виявляється в рівні розвитку правової діяльності, якості законодавства, рівні правосвідомості громадян, гарантованості та захищеності їх прав і свобод. Правова культура відображає правову дійсність в тому чи іншому суспільстві з точки зору ефективності її функціонування.

Правова культура передбачає розуміння її як системи цінностей, ідей, елементів, що належать до сфери права, і їх відображення у свідомості та поведінці людей.

Формування правової культури фахівця у процесі правового виховання особистості є двостороннім процесом: накопичення правових знань; перетворення накопиченої інформації в особисті переконання. Ефективність навчання правовим знанням залежить від наявності розвинутого мислення у студентів, що у значній мірі забезпечується шляхом формування понятійного апарату через вивчення теоретико-методологічних аспектів юридичних дисциплін. В процесі набуття правових знань формується образ понятійного правового мислення, його стиль і деонтологічні установки, інтуїція справедливості і законності рішень, які прийматиме фахівець у ході своєї професійної діяльності.

Процес правового виховання повинен передусім забезпечити перехід правових знань у правові переконання вихованців, що досягається шляхом пізнання місця і ролі права у розвитку цивілізації, його значення для мінімізації соціальних конфліктів, забезпечення свободи особистості, оскільки в основі правової культури лежить глибоке знання принципів і норм права, визнання його соціальної цінності. Структура виробленого таким чином правового переконання включає в себе не тільки знання правових норм і не тільки впевненість в істинності цих знань, але й постійну готовність діяти, керуючись ними.

Реалізація Болонської декларації в Україні має значний вплив на традиційні цінності вітчизняної освіти, зокрема і у орієнтації української

правової культури на європейські традиції. Його позитивним змістом є запозичення досвіду, який підвищить ефективність і конкурентоздатність української вищої освіти. Це насамперед посилення практичної спрямованості навчання, збільшення тривалості практичного навчання, при цьому не відмовляючись від очевидних досягнень системи підготовки студентів – фундаментальності та поєднання навчання і науки.

Україна повинна виробити ідеї пошуку шляху, зорієнтованого на власні критерії і характеристики якості життя, соціально-культурні особливості. Цей шлях потребує значних зусиль у сфері правового виховання, політичної волі законодавчої і виконавчої влади, яка ставить перед суспільством, як пріоритетне, завдання переходу до демократичного суспільства з розвинутою правосвідомістю. Такі досягнення можливі, якщо взяти за основу наступні фактори:

- розвиток нових освітніх технологій поряд з традиційною для української освіти фундаментальною інтеграцією науки і освіти;
- виховання і навчання у відповідності з духовними цінностями, культурно-історичними традиціями.

Рухаючись у вказаних вище напрямках Українська держава зможе зберегти національну ідентичність, а відновлена моральна свідомість, також і як правосвідомість, увійде в єдиний духовний простір країни.

Формування правової культури студента у процесі вивчення юридичних дисциплін в контексті правокультурних традицій зумовлене загальною характеристикою сучасної правової культури, враховуючи що освіта складається не тільки із засвоєння правових знань, обізнаності в діючих нормативно-правових актах, але й з формування особистості фахівця з успішно засвоєними цінностями, на яких базуються правові норми. Специфіка проблеми полягає в тому, що отримувані правові знання зазнають постійної динаміки у зв'язку із змінами законодавства. Необхідно сформувати у студента бажання цікавитися такими змінами, особливо тими, які пов'язані з його майбутньою професійною діяльністю.

Аналіз різних трактувань щодо визначення правового виховання дає можливість окреслити основний напрямок правового виховання, яке має бути спрямованим на стратегічну мету. Суть цієї мети полягає у формуванні високого рівня правосвідомості, зорієнтованої на підвищення соціально-правової активності громадянина. І, виходячи з цієї мети, правове виховання слід зосередити на формуванні у правосвідомості такої сукупності знань, яка включала б у себе:

- знання правової політики держави, ідей і підходів до права;
- знання системи основних правових приписів, правильне усвідомлення і з'ясування їх змісту і значення в умовах сучасного українського суспільства;
- глибоку внутрішню повагу до права, законності і правопорядку;
- вміння самостійно застосовувати правові знання на практиці, узгоджувати повсякденну поведінку і особисте ставлення з реальною дійсністю, свою практичну діяльність з отриманими правовими знаннями;
- звичку поведінки згідно отриманих правових знань;
- стійкий духовний правовий імунітет (неприйняття) до вчинення будь-яких порушень правових норм.

Компоненти правосвідомості, що входять у цю сукупність, утворюють необхідну психологічну та ідеологічну основу особистості – бути у постійній готовності до активного застосування правових знань в життя, і саме рівень цієї готовності є основним показником ефективності правовиховної роботи.

Формування правової культури студента повинне забезпечуватися шляхом дотримання сукупності наступних педагогічних умов:

- створенням якості навколишнього правового середовища, яке має виступати потужним детермінуючим фактором правового виховання суб'єкта;
- розробкою і реалізацією структурно-функціональної моделі формування правової культури студента;
- кадровим забезпеченням навчально-виховного процесу у ВНЗ, спеціальною навчальною і методичною підготовкою викладачів права;

- спрямованістю освітнього процесу на формування правової культури протягом усього періоду підготовки студентів;
- організацією суб'єкт-суб'єктної комунікативної взаємодії в системі «студент - викладач»;
- постійним удосконаленням змісту, форм і методів правової освіти і виховання.

Загальноосвітні тенденції у сфері освіти, а також нормативні основи освітньої політики України свідчать про те, що реформування освіти на світовому рівні сприяє актуалізації проблеми розвитку освітніх систем будь-якої держави. Економічна ситуація, яка привела до формування у Європі єдиного освітнього простору, вимагала модернізації не тільки європейської, але й української системи освіти. Болонський процес – це прояв глобалізації, в країнах Європи реалізується з 1999 року і спрямований на розширення доступу до європейської освіти і, відповідно, на підвищення її конкурентоздатності.

У даному контексті європейська інтеграція виходить за межі політичних і економічних процесів, втручаючись в освітню сферу і сприяє формуванню європейської ідентичності, єдиного загальноєвропейського освітнього простору. Перед освітніми закладами всіх рівнів і типів поставлено великі завдання стосовно удосконалення навчального процесу, втіленню сучасних інформаційних технологій для забезпечення підготовки висококваліфікованих спеціалістів.

Болонський процес для всіх європейських країн – учасниць Болонської декларації є процесом спільного пошуку шляхів формування загальноєвропейського простору вищої освіти. У цьому розумінні європейські країни знаходяться практично в однаковому стартовому становищі. Проте, аналізуючи запропоновану загальноєвропейську систему освіти, її нові ідеї та цілі, можна прийти до висновку що Україна буде сильнішою, якщо підтримуватиме все найкраще в освітньому процесі, що можна взяти з досвіду розвитку освіти в Україні в майбутнє і що сприятиме

гармонізації української та європейської освітніх систем, але з урахуванням національних інтересів та особливостей набутого досвіду. Для сучасної України важливо не намагатися просто копіювати західну правову культуру, оскільки це явно непродуктивно. Необхідно учитися в заході в галузі права, але при цьому розвивати українську правову культуру на ґрунті власних цінностей, що склалися у процесі історичного розвитку нашої держави.

Аналіз правової культури передбачає розуміння її як системи цінностей, ідей, елементів, що належать до сфери права, і їх відображення у свідомості та поведінці людей.

Висновки. Дослідження даної статті присвячені ідеї соціальної правової держави, втіленню в життя якої сприяє формування правової культури молоді та реалізація її цілей, а саме:

1) засвоєння кожним студентом основних принципів і норм права на рівні, необхідному для виконання своїх обов'язків у майбутній професійній діяльності;

2) навчання, яке спрямоване не тільки на отримання позитивних знань законодавства, але і на формування глибокої поваги до правових цінностей, особистого переконання, звички дотримуватись діючих законів і нести відповідальність за виконання своїх обов'язків;

3) формування соціально-правової активності, на творчий розвиток особистісного потенціалу, як в моральному, так і в правовому аспектах.

Література

1. Голосніченко І. Правосвідомість і правова культура у розбудові Української держави / І. Голосніченко // Право України. — 2005. — №4.
2. Губарь О.М. Тенденции развития правосознания молодежи в современной Украине / О.М. Губарь // Молодежь и государство : Материалы Второй международной научно-практической

- конференции, г. Святогорск, 24 – 26 октября 2003 года. – Донецк, 2003.
– С. 69
3. Зоріна О.І. Присоединиться к Болонскому процессу как равные партнеры / О.І. Зоріна // Крымские известия. - 2005. - №228 (3458)
  4. Кремінь В. Болонский процесс: сближение, а не унификация / В. Кремінь // Зеркало недели. – 2003. – № 48 (473) - Режим доступа : www.mirror.kiev.ua.
  5. Марчук В.М. Правомірна поведінка, правопорушення та юридична відповідальність / В.М. Марчук. – К., 1996 – 106 ст.
  6. Твердохліб Л.В. Виховання правової культури старшокласників / Л.В. Твердохліб // Творчість в технології виховання та навчання: Зб. наук. праць. Вип.9. – Київ-Запоріжжя : Ін-т педагогіки і психології профосвіти , 1998. С.116-132.
  7. Третяк С. Правове забезпечення правової культури населення як умова створення основ громадянського суспільства / С. Третяк // Право України. — 2005. — №4.